

ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 Prasert Chandam's Political Thought in Contemporary Political Literature from 1964-1995

ดวงศักดิ์ กะตะศิลา^{1*}, เกียรติชัย ปิงประวดี², ณัฐพงศ์ บุญเหลือ³ และนิพนธ์ โช๊ะเฮง⁴

Tuangsakda Katasila^{1*}, Kriangchai Puengprawat², Natthaphong Boonlua³ and Nipphon Soheng⁴

¹นักศึกษา ปริญญาเอก สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^{2,3,4}อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹Doctoral student of Philosophy Student Program in Politics Ramkhamhaeng University

^{2,3,4}Lecturer from the Faculty of Political Science Ramkhamhaeng University

*Corresponding Author Email: Nisit2559@gmail.com

Received: 19 May 2023

Revised: 6 June 2023

Accepted: 8 June 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 2. เพื่อศึกษาและผลงานและของประวดี ประเสริฐ จันดำ โดยให้ความสำคัญกับงานเขียนฉบับรวมเล่ม จำนวน 45 เล่ม และ 3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางความคิดของประเสริฐ จันดำ ที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมการเมืองไทย และสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2507 - 2538 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 45 เล่ม รวม 553 ชิ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 เป็นความคิดที่พยายามอธิบายสภาพปัญหาความยากจนในสังคมไทย ส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย 2) มีอุดมคติที่มองโลกตามความเป็นจริง มุ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิต และสังคม ความคาดหวังต่อรัฐบาล มีความเชื่อมั่นในหลักศาสนา มีอุปนิสัยชอบดื่มสุรา เป็นนักอุดมคติที่มีอารมณ์อ่อนไหว จริงจัง โอบอ้อมอารีต่อมิตรสหาย เป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม และ 3) ผลงานของเขาส่งอิทธิพลต่อแวดวงนักเขียนนักวรรณกรรมไทย แวดวงวิชาการ ระดับกลาง และสร้างแรงบันดาลใจให้นักประพันธ์รุ่นใหม่

คำสำคัญ: ความคิดทางการเมือง, การเมืองภาคพลเมือง, วรรณกรรม

Abstract

This research consists of purposes were 1. to study and analyze the Political Thought of Prasert Chandam's in contemporary political literature from 1964-1995 2. to study and work and of noble history of Prasert Chandam's, with emphasis on the writing of 45 volumes and 3. to study the influence of Prasert's Jandam's who had an influence on Thai political literature and Thai society during 1964-1995. It is A qualitative research. By studying 45 related documents, totaling 553 pieces, then using the information obtained from related documents Let's analyze the data in terms of content. The results showed that 1) Prasert's Jandam's political Thought from 1964-1995 were attempts to explain the poverty problem in Thai society. promote democratic regimes 2) have an ideal that looks at the world as it really is focusing on questions about life and society expectations of the government have faith in religion have a habit of drinking alcohol a sentimental idealist Serious, generous to friends and be a social activist and 3) His works have influenced the circle of Thai literary writers. academic circle Intermediate and inspire a new generation of composers

Keywords: Political Ideas, Civic Politics, Literature

บทนำ

ประเสริฐ จันดำ นักคิด นักเขียน นักวรรณกรรม การเมือง มีชีวิตอยู่ระหว่าง ปี พ.ศ. 2488- 2538 เกิดในจังหวัดศรีสะเกษ ก่อนย้ายไปเรียนต่อมัธยมที่จังหวัดบุรีรัมย์ เคยเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ศิษย์เก่าโรงเรียนฝึกหัดครูพระนครบางเขน และเคยเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ และเข้าสู่เขตป่าเขาเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำงานในกองหนังสือบนฐานที่มั่นปฏิวัติ เป็นบรรณาธิการสิ่งพิมพ์ และเขียนเรื่องราวลงตีพิมพ์ในเอกสารอีกสำเนาของพรรคคอมมิวนิสต์ ฉบับต่าง ๆ ประเสริฐฯ เริ่มมีงานเขียนเกี่ยวกับสังคมการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มนายทุนยุคแรก ๆ คือ รวมบทกลอนในปี พ.ศ. 2507 ในขณะที่เขามีอายุ 19 ปี โดยการรวมเล่มครั้งแรกนั้นร่วมกับนักเขียนท่านอื่นคือ “หนังสือรวมบทกลอนชุดลำดวน” ซึ่งงานเขียนของเขานั้นส่วนใหญ่หรืออาจกล่าวได้ว่าแทบทุกชิ้นล้วนกล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะในชนบท หรือกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้า และพยายามที่จะกล่าวถึงสภาพปัญหาความยากจน รวมไปถึงการกดขี่จากกลุ่ม อำนาจอรัฐและกลุ่มนายทุน ซึ่งงานเขียนของเขา กระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมากหลายชิ้น โดยงานของเขานั้นมีทั้งที่เป็นฉบับรวมเล่มกับบุคคลอื่น ในช่วงแรก ๆ และรวมเล่มเดี่ยว อีกจำนวนหลายชิ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507-2538 ทศนะคติของงานเขียนของประเสริฐ จันดำ นั้นถือได้ว่ามีแนวโน้มส่งอิทธิพลต่อแวดวงวรรณกรรมการเมือง และแวดวงวิชาการเป็นวงกว้าง โดยจะเห็นได้จากงานเขียนของเขามีผู้นำวิเคราะห์ตีความจำนวนหลายชิ้นหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งเป็นไปในเชิงงานวิจัยและสร้างแรงบันดาลใจให้นักเขียนรุ่นต่อจากเขา งานของเขายังได้ถูกจัดพิมพ์ซ้ำหลายครั้งหลายเล่มด้วยกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507-2538 อย่างไรก็ตาม งานเขียนอันเป็นงานวรรณกรรมการเมืองของเขานั้น มีนักคิดนักเขียนที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมไทยในยุคต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย ในปี 2475 เป็นต้นมา มีงานเขียนต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็น งานของ เทียนวรรณ, ก.ศ.ร กุหลาบ ในยุคเริ่มต้น นอกจากนี้ยังมีงานเขียนอื่น ๆ ที่เป็นของนักคิดไทย ที่ส่งผลและมีค่าอย่างยิ่งต่อสังคมไทย โดยเฉพาะงานเขียนประเภทวรรณกรรมการเมือง ประเสริฐฯ นอกจากจะเขียนงานประเภทนี้ออกมาเผยแพร่แล้วชีวิตของเขายังมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญของบ้านเมืองอีกหลายเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมี นักเขียนแนวเดียวกันอีกหลายคน ที่จัดอยู่ในกลุ่มประเภท วรรณกรรมการเมืองสะท้อนสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงทัศนะแบบตรงไปตรงมา เช่น งานบางชิ้นของเขาในเอกสารบนฐานที่มั่น ปลุกเร้าอุดมการณ์ ความเชื่อมั่นต่อมวลชน มุ่งหวังสู่สังคมใหม่ มีความใฝ่ฝันถึงรัฐในอุดมคติ งานเขียนไทย ที่ถูกเขียนขึ้นมาล้วนมี ความรู้สึกนึกคิดในเวลาช่วงของสังคมในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็น กาพย์ กลอน กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น นวนิยาย และ งานเขียนประเภทอื่น ๆ แต่ก็มีเฉพาะบางกลุ่มคนที่เขียนงานประเภทนี้ บางเรื่องก็ถูกสั่งห้ามโดยคำสั่งของรัฐบาล เนื่องมาจากอ้างเหตุผลว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ บ้าง สนับสนุน ปลุกปั่น ให้สังคมแตกแยกบ้าง สร้างความปั่นป่วนและชักนำประชาชนให้เลื่อมลัทธิคอมมิวนิสต์บ้าง ในอดีตที่ผ่านมา มีงานเขียนที่ถูกห้ามหลากหลายเรื่องราว เช่น วรรณกรรมนิราศหนองคาย ของทิม สุขยางค์ ที่ถูกสั่งเผา (ยุครัฐบาลที่ 5) ในยุคร่วมสมัย อาทิ โฉมหน้าศักดินาไทย ของจิตร ภูมิศักดิ์ งานบางชิ้นเขียนเสร็จก็ถูกฝังดินไว้ บ้างก็ที่ถูกเก็บและห้าม จำหน่าย และยังมีอีกหลาย ๆ เรื่องที่เป็นหนังสือต้องห้าม ต้องห้าม (ประกาศกระทรวงมหาดไทย, 2520, น.10) งานเขียนของประเสริฐฯ ก็เป็นหนึ่งในงานเขียนที่เคย เป็นหนังสือต้องห้าม เช่นกัน ในปี 2520 คือ “ขบวนการรื้อถอนจากซ้ายแดง” เรื่องราวของงานเขียนในยุค ดังกล่าวว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม การศึกษาแนวคิดของนักเขียน เป็น ปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในอุดมคติของคนในยุคนั้น ๆ งานเขียนของประเสริฐฯเองก็มี ลักษณะและแนวโน้มดังกล่าว มีเรื่องราวของการต่อสู้ของประชาชนพยายามชี้ให้เห็นถึงความเลื่อมล้ำสูง-ต่ำ ไม่ เท่าเทียม เนื้อหาของงานมีความหนักแน่น เข้มข้น มีเอกลักษณ์ไม่มีใครเหมือน เนื่องมาจากการมี ลักษณะอันโดดเด่นในเชิง คือการไม่ยึดติดกับรูปแบบที่ตายตัว ใช้ภาษาสำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา

สามารถเข้าถึงได้ และเป็นตัวแทนที่สื่อถึงความเป็นอยู่ของคนชนชั้นรากหญ้า โดยเป็นสื่อที่บ่งบอกถึงชนชั้นปกครองให้รับรู้ งานของประเสริฐฯเปรียบเสมือนตัวแทนของเขา ประเสริฐฯ เคยเขียนคำนิยาม เรื่องสั้น “คน บนมอ” ให้กับสมคิด สิงสง ว่า “นี่คือตัวตนของสมคิด สิงสง” งานเขียนแยกไม่ออกจากตัวตนแท้จริงของ นักเขียน เขาคิดอย่างไร เขาเป็นคนอย่างไร งานเขียนจะบอกกล่าวแก่เราได้อย่างชัดเจนไม่ต้องไปกล่าว ชิวประวัติ (ประเสริฐ จันดำ, 2537) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ค่อนข้างน่าสนใจ ในหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม และการเมือง ในยุคที่เขาเขียนงานออกมา และอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อแวดวงวรรณกรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง การเมือง และแวดวงวิชาการ รวมไปถึงเอกสารสิ่งพิมพ์ ที่จัดอยู่ในประเภทหายาก มีความต้องการสูงใน ห้องตลาดในปัจจุบัน หลายสิ่งหลายอย่างประกอบกัน นำมาสู่การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ อันเป็นนักคิด นักเขียน นักเคลื่อนไหวทางการเมือง นักต่อสู้เพื่อคนรากหญ้า ชีวิตของประเสริฐฯ นั้นใช้ชีวิต แบบสามัญชนและมีอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นนักต่อสู้และเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตลอดชีวิตของเขา จะเห็นได้จากการต่อสู้ทางการเมืองของประเสริฐฯ หลายที่ ไม่ว่าจะเป็นช่วง 14 ตุลาคม 2516 ก่อนจะตัดสินใจเดินทางสู่เขตป่าในวันที่ 18 มีนาคม 2519 (เจน อักษรไพจิตร, 2558, น.28) เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และหลังจากป่ามอ นั้นประเสริฐฯ ยังเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทางสังคมไม่ว่าจะเป็น ช่วง 11-13 พฤษภาคม ทมิฬ ยกแรก ปี พ.ศ. 2535 เข้าร่วมการขับไล่เผด็จการ รสช., 17-21 พฤษภาคม 2538 พฤษภาคมทมิฬ ยก สองเผด็จการกรัดเลือดและเข่นฆ่าประชาชนกลางเมืองหลวงอย่างบ้าคลั่งทารุณ (แสงดาว ศรีธำม่น, 2539, น.23) ไม่ว่าจะเป็นที่ประเสริฐฯ เขียนเองหรือพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้นล้วนเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นชัดในอุดมการณ์ทางการเมืองของเขาเอง และไม่เย็นเฉียบข้างเผด็จการ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนที่สำคัญของเขา ซึ่งงานของเขาแทบทุกชิ้นตั้งแต่ปี 2507-2538 ล้วนเชื่อมโยงกับการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม

ดังนั้น จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจ และพยายามศึกษาเรื่องนี้ โดยการศึกษาเอกสารเกือบทุกชิ้นที่เป็นผลงานของประเสริฐฯ เท่าที่ค้นพบได้ นำมาสู่การตีความวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในความคิดและความ ผันของบุคคลที่ชื่อว่าประเสริฐ จันดำ สามารถชี้แนะและสะท้อน หรือส่งผลมีอิทธิพลต่อแวดวงวรรณกรรมและสังคมไทยเช่นใดบ้าง โดยการศึกษางานของเขาเป็นตัวแทนที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารทั้งหมด 45 เล่ม/ฉบับ และการติดต่อไปยังบุคคลต่าง ๆ อันเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด สนทนาและรู้จักขณะที่เขายังมีชีวิต โดย นำข้อมูลที่ได้อธิบายและประมวลผลตามระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ นำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม สร้างคุณค่าและจัดระบบรวมอุดมคติของนักเขียนไทยคนหนึ่งชื่อประเสริฐ จันดำอย่างเป็นระบบ เพื่อตีแผ่แนวความคิด สภาพแวดล้อม ในช่วงเวลา ระหว่างปี พ.ศ. 2507-2538 ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538
2. เพื่อศึกษาและผลงานและของประวัติประเสริฐ จันดำโดยให้ความสำคัญกับงานเขียนฉบับรวมเล่มและเอกสารอื่นที่ยังไม่ได้รับการรวมเล่ม รวมไปถึงนามแฝงอื่น ทั้งที่รวมเล่มและยังไม่ได้รวมเล่ม รวมจำนวน 45 เล่ม/ฉบับ ในระหว่างปี พ.ศ. 2507-2538
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางความคิดของประเสริฐ จันดำ ที่มีอิทธิพลต่อวงวรรณกรรมการเมืองไทยและสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2507-2538

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เอกสารวิชาการ, หนังสือ, บทความ, วารสาร, นิตยสาร, งานวิจัย, วิทยานิพนธ์, สารนิพนธ์ และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนของประเสริฐ จันดำ ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 - 2538 จำนวน 553 เรื่อง ขึ้น จาก 45 เล่ม/ฉบับ ได้แก่ บทกวี, เรื่องสั้น, บทบันทึก เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก อาทิ เอกสารวิชาการ, หนังสือ, บทความ, วารสาร, นิตยสาร, งานวิจัย, วิทยานิพนธ์, สารนิพนธ์ และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการ และหาความสำคัญของปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยข้อมูลเหล่านั้นได้มาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเสริฐ จันดำ โดยตรง นำมาสู่การจัดรูปแบบอย่างเป็นระบบ เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงเข้าสู่กระบวนการการวิเคราะห์ข้อมูลโดยได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลมานำเสนอเป็นข้อค้นพบโดยการสรุปท้ายบทแต่ละชิ้นเพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปภาพรวมทั้งหมด รวมไปถึงการตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำที่ปรากฏในวรรณกรรมการเมืองร่วม สมัย พ.ศ. 2507-2538 ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538

ผลการวิจัยพบว่าความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 เป็นความคิดที่พยายามอธิบายสภาพปัญหาความยากจนในสังคมไทย ส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยจะเห็นได้ว่าจากงานหลายชิ้นที่เรียกร้องความเป็นธรรม โดยการยึดถือเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ นัยยะของประเสริฐฯ จะสื่อโดยอ้อม เช่น ในบทกวีชิ้นที่ว่าด้วยเขียนถึงคนรักประเสริฐฯ พยายามบอกวาทะถึงเสียงส่วนใหญ่มากกว่าส่วนตน นอกจากนี้ยังพบถ้อยคำ สำนวนอีกจำนวนมาก ที่ประเสริฐฯ ได้ยกย่องเชิดชูระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นไปที่การเมืองภาคพลเมือง ซึ่งจะเห็นได้จากผลงานเล่มต่าง ๆ ของเขาที่สื่อออกมา

2. การศึกษาและผลงานและของประวัติประเสริฐ จันดำโดยให้ความสำคัญกับงานเขียนฉบับรวมเล่มและเอกสารอื่นที่ยังไม่ได้รับการรวมเล่ม รวมไปถึงนามแฝงอื่น ทั้งที่รวมเล่มและยังไม่ได้รวมเล่ม รวมจำนวน 45 เล่ม/ฉบับ ในระหว่างปี พ.ศ. 2507-2538

ผลการวิจัยพบว่า มีอุดมคติที่มองโลกตามความเป็นจริง มุ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิต และสังคม ความคาดหวังต่อรัฐบาล มีความเชื่อมั่นในหลักศาสนา มีอุปนิสัยชอบดื่มสุราหรือนักเลงสุรา เป็นนักอุดมคติที่มีอารมณ์อ่อนไหว จริงจัง โอบอ้อมอารีต่อมิตรสหาย เป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม สิ่งเหล่านี้พบได้จากการสัมภาษณ์จากบุคคลผู้ใกล้ชิด ในขณะที่ประเสริฐฯ ยังมีชีวิตอยู่ และสื่อออกผ่านงานเขียน เช่น ในเล่มสุดท้ายในชีวิต คือลมหายใจสุดท้ายของประเสริฐ จันดำ เขาจะพยายามบอกกล่าวถึงสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ และหวังพึ่งพระผู้เป็นเจ้า

3. การศึกษาอิทธิพลทางความคิดของประเสริฐ จันดำ ที่มีอิทธิพลต่อวงวรรณกรรมการเมืองไทยและสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2507-2538

ผลการวิจัยพบว่า ผลงานของเขาส่งอิทธิพลต่อแวดวงนักเขียนนักวรรณกรรมไทย แวดวงวิชาการ ระดับกลาง และสร้างแรงบันดาลใจให้นักประพันธ์รุ่นใหม่ จากการได้สืบค้นเอกสารต่าง ๆ ที่พิมพ์ซ้ำ หลายครั้ง และมีผลงานออกมาเป็นจำนวนมาก

ที่ประปรายอยู่ตามนิตยสารต่าง ๆ ทำให้เห็นได้ว่า ประเสริฐฯ เป็นนักเขียนอาชีพคนหนึ่ง ที่นักเขียนรุ่นใหม่หลายคนได้เขาเป็นแบบอย่าง แต่กระนั้นเมื่อเทียบกับนักเขียนรุ่นเดียวกันแล้ว งานเขียนของประเสริฐฯ ยังไม่ถือว่าดีเท่าที่ควรจะเป็น หากกล่าวถึง ประเสริฐฯ แล้วนักเขียนในยุคของเขา ประเสริฐฯ เป็นนักเขียนที่มีชื่อคนหนึ่งที่เคยมีชื่อเสียง และยังคงสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเขียนรุ่นใหม่ ได้อยู่ในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ที่ปรากฏในวรรณกรรมการเมืองร่วมสมัย พ.ศ. 2507-2538 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 พบว่า สามารถแยกออกได้เป็น 4 ประเด็นใหญ่ ๆ (1) ความคิดที่พยายามอธิบายเกี่ยวกับการขูดรีดกดขี่ข่มเหง รังแกของชนชั้นปกครองที่มีต่อประชาชนที่ยากจน มุ่งนำเสนอ จาริต ความเชื่อ รวมไปถึงความแห้งแล้ง อดอยากของชาวชนบทอีสาน และการเอาเปรียบคนยากจนในชนบทอีสาน และคนยากจนในสังคมเมือง, (2) ความคิดที่พยายามอธิบายสภาพปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และ (3) ความคิดส่งเสริม ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และ (4) ด้านอุปนิสัยและชีวิตส่วนตัว เป็นนักเลงสุรา, เป็นกวีนักเขียน ที่มีอุดมการณ์เพื่อประชาชนคนยากไร้ โดยเฉพาะในชนบท เป็นนักอุดมคติที่มีอารมณ์อ่อนไหวมองโลกตามความเป็นจริงแบบสังคมนิยม จริงจ้ง และโอปอ้อมาร์ติสต์ มิตรสหาย

2. เพื่อศึกษาและผลงานและของประวัติประเสริฐ จันดำโดยให้ความสำคัญกับงานเขียนฉบับรวมเล่มและเอกสารอื่นที่ยังไม่ได้รับการรวมเล่ม รวมไปถึงงานแปลอื่น ทั้งที่รวมเล่มและยังไม่รวมเล่ม รวมจำนวน 45 เล่ม/ฉบับ ในระหว่างปี พ.ศ. 2507-2538 พบว่า ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ถูกนำเสนอผ่านงานเขียนและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ มีลักษณะที่โดดเด่น โดยแบ่งออกได้ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านภาพสะท้อนสังคม/แนวคิดทางการเมือง, มุ่งนำเสนอ จาริต ความเชื่อ รวมไปถึงความแห้งแล้ง อดอยากของ ชาวชนบทอีสาน และการเอาเปรียบคนยากจนในชนบทอีสาน พยายามอธิบายเกี่ยวกับการขูดรีดกดขี่ข่มเหงรังแกของชนชั้นปกครองที่มีต่อประชาชนที่ยากจน (2) ด้านแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและสภาวะธรรมชาติและ ความมุ่งหวัง มุ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิต และสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ และ (3) ด้านอุปนิสัยและชีวิตส่วนตัว มี แนวคิดเกี่ยวกับสังคมนิยม ไม่เชื่อในสิ่งอันเหลือเชื่อ ที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์, มีความเชื่อมั่นในหลักศาสนา และความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางความคิดของประเสริฐ จันดำ ที่มีอิทธิพลต่อวาทกรรมการเมืองไทยและสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2507-2538 พบว่า มีอิทธิพลต่อแวดวงนักเขียนนักวรรณกรรมไทย รวมไปถึงอิทธิพลทางแวดวงวิชาการ งานของประเสริฐฯ ยังเป็นที่ต้องการของนักสะสมหนังสือเก่าจำนวนหนึ่ง และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเขียนรุ่นใหม่ โดยจะพบได้จากผลงานของเขา ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง แต่กระนั้น หากเปรียบเทียบจำนวนของการจัดพิมพ์แต่ละวาระแล้วยังไม่จัดได้ว่าเป็นหนังสือขายดีเท่าที่ควรจะเป็น (วัชร เพ็ญทอง, 2565, สัมภาษณ์) แม้งานเขียนของประเสริฐฯ จะไม่มีที่ประจักษ์ และเด่นชัด แต่ก็ยังเป็นพลังในการต่อยอดของนักเขียนรุ่นใหม่หลายคน รวมไปถึงการสร้างแรงบันดาลใจให้ ศิลปินแห่งชาติ เช่น ชัยภร แสงกระจ่าง นำมาเขียนเป็นนิยายเรื่องเหมือนฟ้ามีพระอาทิตย์สองดวง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีนักเขียนรุ่นใหม่อีกหลายคนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากงานของประเสริฐฯ จำนวนหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลทางวรรณกรรม ที่ฉายภาพให้เห็นในปัจจุบัน งานเขียนของประเสริฐฯ สะท้อนวิถีชีวิต สังคม การเมือง การต่อสู้ของชาวไร่ชาวนา ในชนบทและวิถีชีวิตในอดีต ที่ยังเต็มไปด้วยความอดอยากยากจน จตุพร พรหมพันธุ์ ได้เคยนำบทกวีของประเสริฐ จันดำ มาอ่านบนเวทีปราศรัย กลุ่มคนเสื้อแดงอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการจัดงานรำลึกการจากไปของประเสริฐ จันดำ เป็นระยะ ๆ โดยมีนักเขียนทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่าเข้าร่วมงานดังกล่าว บ้างตามสมควร กล่าว

โดยสรุป ด้านอิทธิพลของงานเขียนประเสริฐ จันดำ ยังไม่ถือว่ามีความเด่นชัดในระดับประเทศ อาจจัดอยู่ในระดับเฉพาะกลุ่ม แต่ก็ถือว่ามียุทธิตามสมควรในแง่ของการปฏิบัติ และความทรงจำของบุคคลในยุคของเขาเอง

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ที่ปรากฏในวรรณกรรมการเมืองร่วม สมัย พ.ศ. 2507-2538 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ ในวรรณกรรมทางการเมืองร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2538 พบว่า ความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ เป็นความคิดที่พยายามอธิบายสภาพปัญหาของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท มีแนวโน้มออกไปในแบบ ประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรม รวมไปถึงความเท่าเทียมทางชนชั้น แม้จะมีบางช่วงที่ลักษณะเป็นแนวคิด ในเชิงคอมมิวนิสต์แต่ก็ยังไม่มียุทธิตามเด่นชัดในภาพรวมทั้งงานเขียนของเขาและจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน เป็นสิ่งที่ยืนยันได้สำหรับความเด่นชัดในด้านความคิดอันเป็นลักษณะความคิดในแบบลัทธิคอมมิวนิสต์ แบบสุดโต่ง (สุรัชย์ จันทิมาธร, 2565, สัมภาษณ์) โดยการจำแนกและสกัดจากผลงานของเขาผ่านการตีความสภาพแวดล้อมประกอบ แต่กระนั้นความคิดทางการเมืองของประเสริฐ เน้นในด้านสิทธิขั้นพื้นฐานตามระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตย (จันทนา พงทะเล, 2565, สัมภาษณ์) และการคำนึงถึงเสียงของคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนยากจน (ประยงค์ มุลสาร, 2565, สัมภาษณ์) รวมไปถึงสะท้อนภาพการทุจริตการ เลือกตั้ง ฯลฯ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้จึงเป็นนัยยะที่สำคัญของแก่นความคิดทางการเมืองของประเสริฐ อันเป็นรูปแบบประชาธิปไตย

2. การวิเคราะห์ประวัติและผลงานของประเสริฐ จันดำ โดยให้ความสำคัญกับงาน เขียนฉบับรวมเล่มและเอกสารอื่นที่ยังไม่ได้รับการรวมเล่ม รวมไปถึงนามแฝงอื่น ทั้งที่รวมเล่ม และยังไม่รวมเล่ม รวมเล่ม รวมจำนวน 45 เล่ม/ฉบับ ในระหว่างปี พ.ศ. 2507-2538 พบว่า งานเขียนของประเสริฐ จันดำ กระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก และมีผลงานที่ใช้ชื่อนามจริง และที่ใช้ชื่อนามแฝงอยู่จำนวนหนึ่ง จากหลักฐานมี นามแฝงที่ถูกเปิดเผยจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และจากเอกสารในเขตจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ ที่เปิดเผย นามแฝงเหล่านี้ ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ได้ทั้งหมด 533 ชิ้น และจำแนกออกเป็น บทกวี ความเรียง เรื่องสั้น นวนิยาย และบทบันทึก และการศึกษาเชิงชีวประวัติ พบว่าประเสริฐ เกิดที่จังหวัด ศรีสะเกษ ครอบครัวย้ายมาอาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประจำจังหวัด เข้าเรียนต่อที่ โรงเรียนสวนกุหลาบ เรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร ต่อด้วยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วิวัฒน์ โรจนวรรณ, 2565, สัมภาษณ์) ภายหลังได้เข้าป่าจับปืนร่วมโค่นล้มอำนาจนาจรัฐ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ กลับเข้าสู่เมือง เขียนหนังสือเป็นอาชีพหลัก และงานของเขาทั้ง 533 ชิ้นจากกลุ่มตัวอย่างล้วนเป็นภาพสะท้อนสภาพสังคมทั้งในสังคมเมืองและชนบทหรือเป็นลักษณะของการฉายภาพชนชั้นล่างโดยตลอด (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2565, สัมภาษณ์)

3. อิทธิพลทางความคิดของประเสริฐ จันดำ ที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมการเมืองไทย และสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2507-2538 อิทธิพลต่อแวดวงวรรณกรรมไทย อยู่จำนวนหนึ่งแต่ยังไม่มียุทธิตามเด่นชัด กล่าวคือ หากเทียบกับบุคคลในยุคเดียวกัน ประเสริฐ ยังคงเป็นนักประพันธ์ที่ขยันสร้างงานออกมา แม้ผลงานเขียนของเขาจะไม่มียุทธิตามต่อแวดวงวรรณกรรมไทยหรือแวดวงวิชาการ อย่างเป็นรูปธรรม แต่งานของเขาก็จุดประกายแก่หนุ่ม-สาวในยุคที่เขาใช้ชีวิตพอสมควร (ประยงค์ มุลสาร, 2565, สัมภาษณ์) งานของเขา หลายเล่มได้รับการตีพิมพ์ใหม่หลายครั้ง และมีการนำมาวิเคราะห์ ตีความวิจารณ์จำนวนหนึ่ง แต่หากเทียบกับนักเขียนรุ่นราวคราวเดียวกันประเสริฐฯ อยู่ในระดับกลาง ๆ ยังไม่เด่นชัด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การวิเคราะห์ตีความงานเขียน ฉบับที่ยังมิได้รวมเล่มอื่น ๆ อันกระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมากของประเสริฐ จันดำ รวมไปถึงการสัมภาษณ์ เชิงลึกเพื่อนฝูงมีมิตรของประเสริฐ จันดำ

1.2 กลุ่มบุคคลในยุคเดียวกันคือนักเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยการกำหนดหัวข้อเชิงเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มที่ต่อต้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลายส่วน

1.3 การศึกษาต่อยอดความคิดทางการเมืองของนักเขียนไทยให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และหลากหลายนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะทางด้านวรรณกรรมการเมืองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของประเสริฐ จันดำ เปรียบเทียบกับความคิดทางการเมืองของสุรชัย จันทิมาธร ระหว่าง พ.ศ. 2500 ถึง 2530

2.2 ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของกลุ่มนักเขียนอีสานกับกลุ่มนักเขียนภาคใต้ในยุคหลัง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 14 พฤษภาคม 2535

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดีโดยได้รับคำชี้แนะจาก ผศ.ดร.เกรียงชัย ปิงประวัติ อันเป็นประธานที่ปรึกษา ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, ผศ.ดร.นิพนธ์ โสเฮง ที่ช่วยอ่านและตรวจทานจนสำเร็จลงด้วยดี และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในส่วนของ การสัมภาษณ์ และบุคคลท่านอื่น ๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

เจน อักษรพิจารณ์. (2558). รำลึกถึง “ประเสริฐ จันดำ” ผู้นำกวีแห่งทุ่งข้าวในคืนเปลี่ยว. นิตยสารทางอีสาน 4(43), 23-33.
ราชกิจจานุเบกษา. (2520). ประกาศกระทรวงมหาดไทยกำหนดชื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่ห้ามผู้ใดมิได้ครอบครอง. เล่มที่ 64 ตอนที่ 97 ฉบับพิเศษ

สมคิด สิงสง. (2537). คนบนมอ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

แสงดาว ศรีธำม่น. (2539). แต่...เธอ ผู้สร้างตำนานพิมพ์ยอม ในวาระ เพชรทอง, (บ.ก.), จุลสารรำลึก งานบุญ 100 วัน มหา กวีของประชาชนประเสริฐ จันดำ. กรุงเทพฯ: บริษัทโอเอ็นจี การพิมพ์จำกัด.

บุคลากร

จันทนา พงทะเล (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). Video Call Line. เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2565

ประยงค์ มูลสาร (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). ผ่านโทรศัพท์มือถือ. เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2565

วิวัฒน์ โรจนาวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ร้านหนังสือน้ำพุ จังหวัดบุรีรัมย์. เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565

วัชร เพชรทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). Video Call Line. เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2565

สุชาติ สวัสดิ์ศรี (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). ผ่าน Facebook Messenger. เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2565

สุรชัย จันทิมาธร (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดวงศักดิ์ กะตะศิลา (ผู้สัมภาษณ์). ผ่านโทรศัพท์มือถือ. เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2565